

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
22

ROČNÍK
CVI – 2012

ZBORNÍK
SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CVI – 2012
ARCHEOLÓGIA
22

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.,
PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc.,
PhDr. Vladimír Turčan, PhDr. Ladislav Veliačik, DrSc.

Zostavovateľ

PhDr. Vladimír Turčan

Autori fotografií a kresieb:

Alexander Botoš, Radoslav Čambal, Zdeněk Farkaš, Igor Choma, Alžbeta Nagyová,
Lucia Pilková, Marián Soják, Barbara Zajacová, Dušan Tatar, Marián Vizdal,
Archív SNM-Archeologické múzeum Bratislava

Mapové podklady: Martin Bartík, Mário Bielich

Preklad do nemeckého a anglického jazyka: Jana Kličová, Ľubomíra Kuzmová a autori
Preklad do slovenského jazyka: Radoslav Čambal

Posudzovatelia:

PhDr. Juraj Bartík, PhD., Mgr. Igor Bazovský, PhD., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Prof. PhDr. Klára Kuzmová, CSc., Dr. Peter C. Ramsel,
PhDr. Vladimír Turčan

Layout, tlač: KOMPRINT, spol. s r.o., Bratislava

Vydalo: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2012
Náklad 400 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum 2012

ISBN 978-80-8060-296-3

OBSAH – INHALT

<i>Zdeněk Farkaš: Nálezy kultúry ľudu so starou lineárnou keramikou zo Stupavy</i>	7
<i>Funde der Kultur der ältesten Linearbandkeramik aus Stupava</i>	12
<i>Gabriel Nevizánsky – Radovan Fodor – Vítazoslav Struhár: Sídliškový objekt bolerázskej skupiny z Abrahámu</i>	13
<i>Ein Siedlungsobjekt der Boleráz-Gruppe aus Abraham</i>	22
<i>Juraj Bartík: Drobné nálezy z opevnenej osady maďarovskej kultúry v Budmericiach</i>	23
<i>Kleinfunde aus der befestigten Siedlung der Maďarovce-Kultur in Budmerice</i>	29
<i>Robert Bača: Medená dýka z Banky (okr. Piešťany)</i>	31
<i>Ein Kupferdolch aus Banka (Bez. Piešťany)</i>	38
<i>Robert Bača – Juraj Bartík: Kamenný kadľub z obce Dojč</i>	39
<i>Eine steinerne Gussform aus Dojč</i>	41
<i>Lucia Hlavenková – † Lev Zachar: Sídliškový objekt z mladšej doby bronzovej v Šaštíne-Strážach</i>	43
<i>Ein Jungbronzezeitliches Siedlungsobjekt in Šaštín-Stráže</i>	57
<i>Anita Kozubová: Vreckový nožík alebo britva? K interpretácii niektorých predmetov z kosti a parohoviny z pohrebísk vekerzugskej kultúry (na základe nálezov z chotínskych pohrebísk)</i>	59
<i>Ein Taschen- oder ein Rasiermesser? Zur Interpretation einiger Knochen- und Geweihgegenstände aus Gräberfeldern der Vekezug-Kultur (anhand der Funde aus den Gräberfeldern von Chotín)</i>	75
<i>Igor Bazovský: Kostrový hrob z prelomu staršej a mladšej doby železnej z Bernolákova</i>	79
<i>Ein Körpergrab aus der Wende der Späthallstatt und Frühlatènezeit aus Bernolákovo</i>	84
<i>Alena Šefčáková: Antropologická analýza kostrového nálezu z prelomu staršej a neskorej doby železnej z Bernolákova – poloha Šakoň</i>	85
<i>Anthropologische Analyse des Skelettenfundes aus der Wende der Späthallstatt und Frühlatènezeit aus Bernolákovo – Flur Šakoň</i>	85
<i>Radoslav Čambal: Frühlatènezeitliche Gräberfeld von Stupava. Ausgrabungen in Jahre 1929</i>	87
<i>Včasnotaténske pohrebisko v Stupave. Výskum v roku 1929</i>	111
<i>Lucia Pilková: Keltská bronzová zoomorfná spona z Marcelovej zbierky</i>	121
<i>Eine frühlatènezeitliche bronzene Tierkopffibel aus der Marcel-Sammlung</i>	124
<i>Radoslav Čambal: Keltská plastika kanca zo Slovenskej Novej Vsi</i>	125
<i>Eine keltische Eberplastik aus Slovenská Nová Ves</i>	129
<i>Peter Trebsche: Größe und Wirtschaftsstruktur latènezeitlicher Flachlandsiedlungen im österreichischen Donaauraum</i>	131
<i>Velkosť a ekonomické štruktúry nížinných sídlisk z doby laténskej v rakúskom Podunajske</i>	161
<i>Kristina Adler-Wölfl: Spätlatènezeitliche Fundstellen in Wien</i>	169
<i>Neskorolaténske náleziská vo Viedni</i>	188
<i>Miroslava Daňová – Marián Soják: Prsteň s nápisom UTERE FELIX z Liptova</i>	189
<i>Ein Ring mit der Inschrift „Utere Felix“ aus Liptau</i>	192
<i>Péter Prohászka – Sándor Trugly: Avarské nálezy zo 7. storočia z Komárna z Bercsényiho (dnes Gombaiho) ulice</i>	193
<i>Die awarischen Funde von Komárno – Bercsényi (Heute Gombai) Strasse aus dem 7. Jahrhundert</i>	203
<i>Mário Bielich – Terézia Vangľová – Barbara Zajacová: Archeologický výskum v centre mesta Žilina</i>	205
<i>Archäologische Ausgrabungen im Stadtzentrum von Žilina</i>	215
<i>Martin Kvietok: Dva stredoveké keramické súbory zo Starých Hôr (okr. Banská Bystrica)</i>	217
<i>Two medieval pottery assemblages from Staré Hory (Banská Bystrica Dist.)</i>	233

<i>Alexander Botoš: Novoveká studňa z Rimavskej Soboty</i>	235
<i>Neuzeitliche Brunnen aus Rimavská Sobota</i>	249
KOLOKVIUM	
<i>Vladimír Turčan: Desiate kolokvium k otázkam rímsko-germánskej archeológie</i>	251
<i>Das Zehnte Kolloquium zur Problematik der römisch-germanischen Archäologie</i>	252
<i>Erik Hrnčiarik: Roman building ceramics in the barbarian environment in Slovakia</i>	253
<i>Rímska stavebná keramika v barbarskom prostredí na Slovesnsku</i>	258
<i>Kristian Elschek: Römisches Baumaterial, Dachziegeln und Ziegeln vom Záhorie-Gebiet und aus Zohor (Westslowakei)</i>	259
<i>Rímsky stavebný materiál, strešná krytina a tehly zo Záhoria a zo Zohora (Západné Slovensko)</i>	265
<i>Ondrej Šedo: Objekty s nálezy cihel zkoumané v průběhu výzkumu v trati Mušov-Neurissen</i>	267
<i>Objekte mit Ziegelfunden aus der Grabung in der Flur Mušov – Neurissen</i>	275
<i>Vladimír Turčan: Antická stavebná keramika v germánskych objektoch stupavského regiónu</i>	277
<i>Antike Baukeramik in germanischen Befunden aus der Stupavaer Region</i>	280
<i>Anton Karabinoš – Marián Vizdal: Nálezy tehliarskych výrobkov v Ražanoch a ich historická a technická Analýza</i>	281
<i>Die in Ražňany aufgefundenen Ziegelprodukte und ihre historische und technische Analyse</i>	291
<i>Igor Bazovský: Nálezy rímskej stavebnej keramiky v germánskych objektoch z obdobia sťahovania národov v Bratislave-Rusovciach</i>	293
<i>Funde von römischer Baukeramik aus germanischen Objekten der Völkerwanderungszeit in Bratislava – Rusovce</i>	297
RECENZIE	299

NOVOVEKÁ STUDŇA Z RIMAVSKEJ SOBOTY

ALEXANDER BOTOŠ

Keywords: Rimavská Sobota, Modern Age, 17th-18th cent., ceramics

Abstract: Find of a modern well from Rimavská Sobota. The paper is dealing with modern habitation of the town of Rimavská Sobota on the basis of a well found in the K. Mikszáth St. The well mantle was built of facing and hewn quarry-stone bound with fine-grained clay. The external diameter of the well was 1.90 m, the maximum internal diameter 0.90 m. The bottom of the well was irregularly oval through to quadrangular in shape and it was identified at the depth of 3.80 m below the original ground level (+204.60 m normal height – Kronstadt Tide Gauge). From the backfill of the examined well a total of 13 entire vessels (inclusive of the reconstructed and mended ones) and 12 incomplete vessels were recovered. The ceramic finds comprise above all tableware (jugs, flagons, plates and a beaker) and kitchenware – variously profiled pots. It is mainly modern white ware decorated with red-brown painting, which is typical of the southern part of Middle Slovakia (the territory of former Novohrad and Gemer–Malohont counties). Basing ourselves on the analysis of ceramic finds we suppose that the assemblage of finds from the well discovered in the K. Mikszáth St. is of modern age, namely from the 17th to 18th centuries.

Počas výstavby prevádzkovej budovy Sociálnej poisťovne na ul. K. Mikszátha, na pozemku s parcelným číslom KN-C 204/9, bola narušená studňa s kamenným plášťom. Nakoľko stavebná jama bola zemnými mechanizmami takmer kompletne vykopaná, archeologický výskum sa obmedzil na dokumentáciu nálezových situácií zachytených v jej profiloch. Objekt studne bol identifikovaný v južnom profile, kde ho zemný mechanizmus prerazal takmer presne po stredovej osi. Z telesa studne sa teda zachovala len južná polovica, severná aj s eventuálnymi archeologickými nálezmi bola zničená.

Objekt studne nebol zachytený v plnej výške, úroveň koruny kamenného plášťa bola v hĺbke 1,05 – 1,10 m od pôvodnej úrovne terénu. Kamenný plášť studne zhotovili z lícovaného, pri dne aj tesaného lomového kameňa spájaného jemnozrnnou zeminou. Vonkajší priemer studne bol 1,9 m, šírka stien 0,4 m, maximálny vnútorný priemer 0,9 m, pri dne sa mierne zužovala až na 0,8 m. Objekt mal teda mierne kónickú profiláciu. Dno studne zachytené v hĺbke 3,80 m (204,6 BpV) od pôvodnej úrovne terénu malo nepravidelný oválny až štvoruholníkovitý tvar. Tvorili ho fluvialne štrkovo – pieskové nánosy, pričom až po ne siahala kamenný plášť. V hĺbke cca 3,50 m od pôvodnej úrovne terénu do priestoru studne prerazila spodná voda a postupne jeho spodnú časť zaplavila (obr. 1-3).

Analýza keramického materiálu

V preskúmanom interieri studne bolo odkrytých 13 celých nádob (vrátane zrekonštruovaných a doplnených) a 12 torzovitých nádob. Zistený materiál pozostáva predovšetkým zo stolovej keramiky (krčahy, džbány, taniere a pohár), ako aj z kuchynskej keramiky, hrncov rôznej profilácie. Keramické nálezy patria predovšetkým k bielej novovekej keramike zdobenej červenohnedým maľovaním, typickej pre oblasť juhu stredného Slovenska (územie bývalých žúp Novohrad a Gemer - Malohont).

Hrnce

Dominantné zastúpenie (68 %) v analyzovanom keramickom materiáli majú hrnce, spolu 17 celých a torzovitých nádob. Hrnce predstavujú v stredovekom, ale aj v novovekom nálezovom inventári univerzálne tvary určené na prípravu, uchovávanie a v niektorých prípadoch aj na konzumáciu pokrmov.

Pri analýze tejto skupiny sme identifikovali tri základné druhy okrajov.

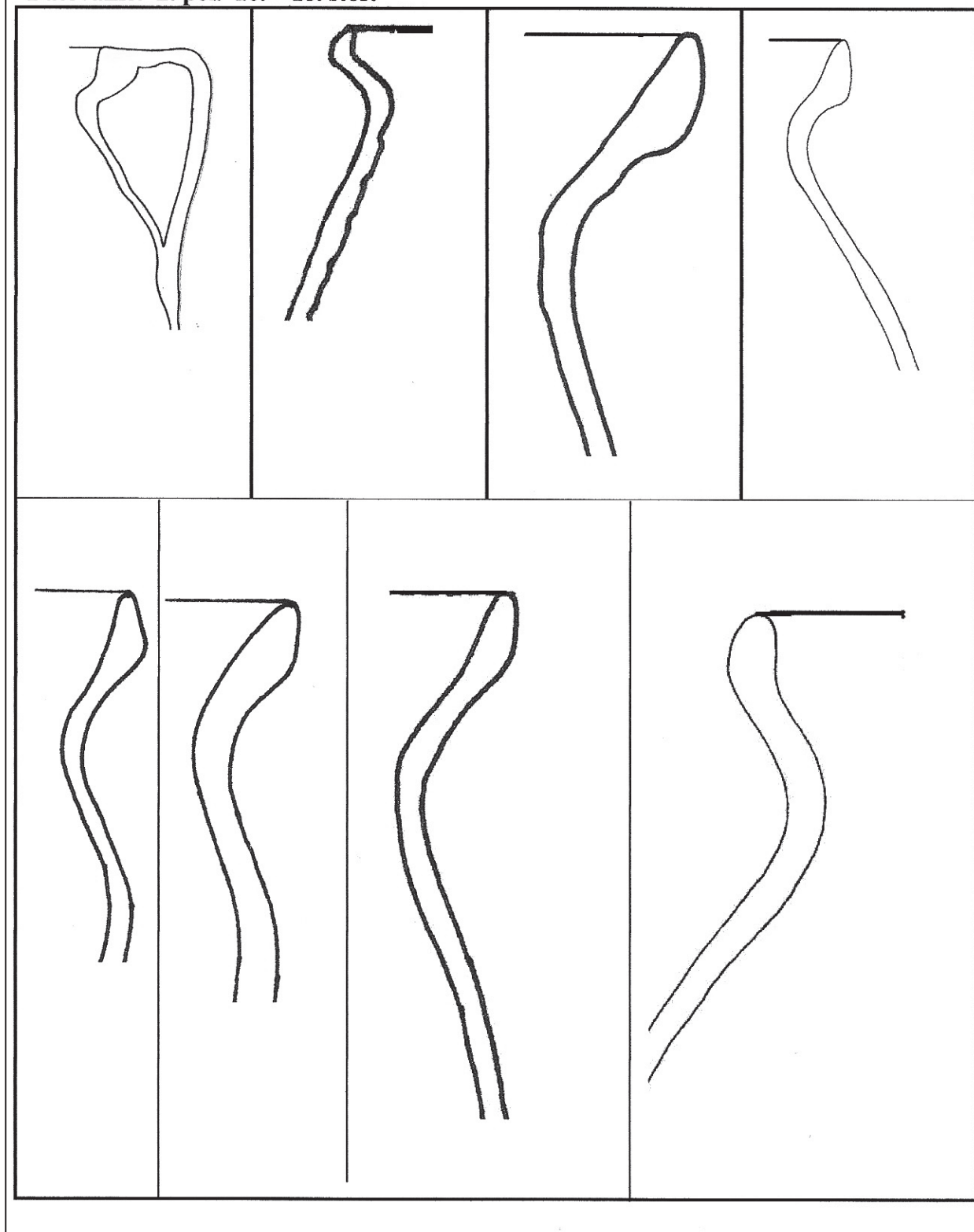
Okraje typu A: mierne lievikovite von roztvorené okraje s duto profilovaným ústím. Hrana ústia je strieškovite zrezaná alebo zaoblená. K nim patria keramické nálezy s evidenčnými číslami: A 7699, A 7708, A 7722, A 7723, A 7728, A 7733, A 7741, A 7743 (tab. 1). Hrnce A 7699, A 7723, A 7728, A 7733 a A 7741 mali hranu okraja zaoblenú.

Torzo hrnca evidované pod číslom A 7699 (tab. 3: 1) je jemne von roztvorené a dohora vytiahnuté. Ako analógiu k nemu môžeme uviesť profiláciou aj aplikovanou výzdobou takmer identický nálež z lokality Hódme-

Tabuľka č. 1

Okraje typu A

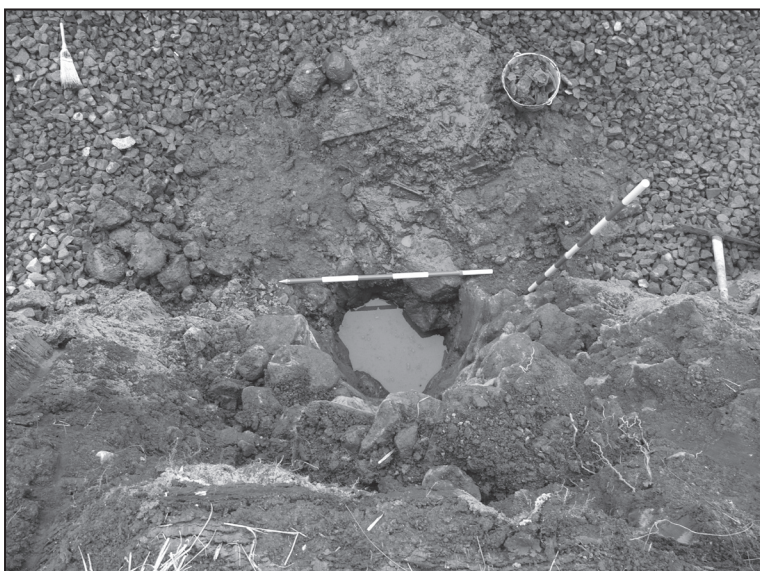
Datovanie: 2. pol. 16. – 18. stor.

Tab. 1 Rimavská Sobota. Okraje typu A.

Obr. 1 Rimavská Sobota. Kamenný plášť studne, po vybrání výplne.

Obr. 2 Rimavská Sobota. Pôdorys studne.

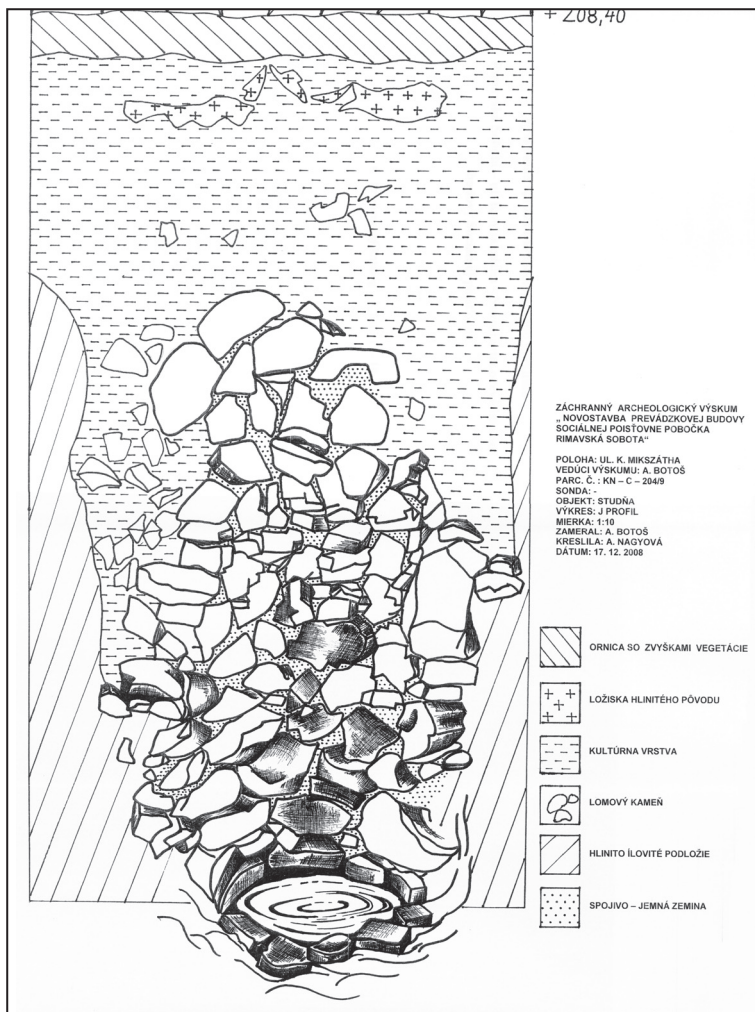
Časť nádoby evidovaná pod evidenčným číslom A 7741 (tab. 3: 5) predstavuje okraj z hrnca. Fragmenty s obdobnou profiláciou okraja odkryli na hrade Füzér (Simon 2000, 209, obr. 66: 2-3), kde boli na základe nálezo- vých okolností datované do 2. polovice 16. storočia až do začiatku 17. storočia. Fragment s okrajom s takmer identickou profiláciou ako hodnotený nález bol objavený aj v zaniknutom meste Mohi a zaradený do obdobia

zövásárhelyi (Gál 1985, 105, tab. XIV: 1), kde bola odkrytá hrnciarska pec datovaná nálezmi mincí do konca 17. až začiatku 18. storočia (Gál 1985, 90). Ďalšou analógiou je hrniec s takmer identickou profiláciou okraja, ako aj aplikovanou výzdobou odkrytý na hrade Jáger, autor- mi výskumu zaradený do 17. – 18. sto- ročia (Fodor/Kozák 1970–1971, 163, 155, obr. 5: 2). Hrniec s príbuznou profiláciou okraja odkrytý v odpadovej jame v meste Tábor – dom č. 220 je autorom výskumu na základe stratigrafickej situácie zarade- ný do druhej tretiny 16. storočia (Krajčíc 1998, 72, 181, obr. 17: H 23345). Na zá- klade vyššie uvedených analógií predpo- kladáme, že hrniec s evidenčným číslom A 7699 možno chronologicky zaradiť do 2. polovice 16. a celého 17. storočia pri- čom nie je vylúčené, že takýto typ hrnca mohol prežívať ešte aj v 18. storočí.

Torzo evidované pod číslom A 7723 (tab. 3: 2) predstavuje okrajový frag- ment z hrncovitej nádoby. Ako analógiu k nemu môžeme uviesť nález z hradu Fiľakovo, autorom výskumu zarade- ný do 16. – 17. storočia (Kalmár 1959, 34–35, tab. LXXII). Hrnce s podobnou profiláciou tela a výzdobou zaradené do 17. – 18. storočia pochádzajú z hra- du Jáger (Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 179, obr. 24–25). Hrniec s veľmi podob- nou profiláciou tela a okraja bol odkrytý v pevnosti Bajcsavár, ktorej existencia je písomnými prameňmi presne ohrani- čená rokmi 1578 – 1600 (Kovács 2001, 195, 199, obr. 2: 3).

Fragment evidovaný pod číslom A 7728 (tab. 3: 4) predstavuje hrniec s vajcovitou profiláciou tela. Ústie hrnca je mierne von roztvorené a vytiahnuté dohora. Hrniec veľmi blízkych tvarov bol odkrytý aj na hrade Hollókő, kde je autorkou výskumu zaradený do 17. sto- ročia (Ambrusné-Kozák 1972, 183, obr. 25). Nález evidovaný pod číslom A 7733 (tab. 3:3) predstavuje hrniec s telom súdkovitej profilácie.

Hrniec s takmer identickou profi- láciou okraja bol odkrytý na hrade Jáger (Fodor/Kozák 1970–1971, 160, obr. 2: 6), ale aj na hrade Hollókő (Ambrusné-Ko- zák 1972, 183, obr. 25).

Obr. 3 Rimavská Sobota. Grafická dokumentácia kamenného plášťa studne.
Mierka 1:10.

konca 16. storočia (Tomka 1999, 431, 437, obr. 6: 3). Hrnce evidované pod číslami A 7708, A 7722 a A 7743 sa vyznačujú strieškovite zrezanou hranou okraja. Nález A 7743 (tab. 4: 1) predstavuje hrniec so súdkovitou profiláciou tela. Analógia zo 16. – 17. storočia pochádza z hradu Fiľakovo (Kalmár 1959, 34-35, tab. LXXII). Takmer identický hrniec z hradu Hollókő je autorkou výskumu chronologicky zaradený do 17. storočia (Ambrusné-Kozák 1972, 183, obr. 25). Veľmi blízky tvar zo do 17. – 18. storočia odkryli na hrade Jáger, (Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 178, obr. 22: 1). Identický typ z lokality Szapár datuje 260 drobných mincí salzburského biskupa Matthäusa do roku 1540 (Parádi 1963, 211, obr. 5: 3). Na základe vyššie uvedeních analógií predpokladáme, že hrniec č. A 7743 patrí do obdobia od polovice 16. storočia po 17. storočie s možnosťou prežívania do 18. storočia.

Nález A 7722 (tab. 4:2) predstavuje okrajový fragment z hrncovitej nádoby. Hrnec takmer s identickou profiláciou okraja, ktorý autorka štúdie chronologicky zaradila do 17. storočia až začiatku 18. storočia bol odkrytý na hrade Jáger (Lázár 1986, 58, obr. 11: 1, 2). Hrnec s podobne profilovaným okrajom chronologicky zaradený do poslednej tretiny 16. storočia, až do 17. storočia,

pochádza aj z lokality Tábor – dom č. 220 (Krajč 1998, 65, 183, obr. 10: H 23239). Rovnako hrniec s veľmi blízkou profiláciou okraja z kaštiela v Ozore autori výskumu chronologicky zaradili do konca 16. storočia až na začiatok 17. storočia (Gerelyes/Feld 1986, 172, obr. 10: 3). Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že hrniec č. A 7722 chronologicky patrí do obdobia od konca 16. storočia až do 17. storočia.

Nádoba A 7708 (tab. 4: 3) má vajcovitú profiláciu tela, ako aj nevýrazne lievikovite von roztvorené a duto profilované ústie. Ako takmer identickú analógiu môžeme uviesť hrniec z hromadného nálezu zo Strážnice, J. Pajerom chronologicky zaradený do rokov 1610 – 1620 (Pajer 1982, 37, 65, obr. 15:3 – 4). Ďalší hrniec s okrajom podobnej profilácie zaradený do 17–18. storočia pochádza z lokality Jáger – hrad (Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 178, obr. 22:5). Hrnce z hradu Šumeg sú zaradené do rokov 1663 – 1673, resp. do posledných desaťročí 17. storočia (Kozák 1966, 83, obr. 3: 2-4). Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že hrniec s evidenčným číslom A 7708 patrí do 17. storočia, pričom nie je vylúčené, že takýto typ mohol prežívať ešte aj v 18. storočí.

Pri záverečnom hodnotení hrncov s okrajmi typu A predpokladáme, že sú typickým predstaviteľom novej keramiky s výskytom od druhej polovice 16. storočia, cez celé 17. storočie, pričom mohli prežívať ešte aj v nasledujúcom 18. storočí.

Okraje typu B (tab. 2:1) patria k výrazne lievikovite von roztvoreným hrncom so strieškovite zrezanou hranou ústia. K typu patria nálezy s evidenčnými číslami A 7702 a A 7739.

Torzo s evidenčným číslom A 7702 (tab. 5: 5) predstavuje hrniec s telom guľovitej profilácie. Takmer identicky profilovaný je aj fragment s evidenčným číslom A 7739 (tab. 5: 6). Hrnec s podobnou profiláciou aj výzdobou pochádza z lokality Rimavská Sobota – Sobôtka. J. Hoššo taketo hrncovité nádoby označuje ako mliečniky a zaraďuje do 16. storočia (Hoššo 1985, 236, obr. 3:8). Hrnec s takmer identickou profiláciou tela, ako aj výzdobou objavený na hrade Fiľakovo J. Kalmár rovnako označil za mliečnik a predpokladá, že pochádza zo 16. storočia (Kalmár 1959, 35, tab. LXXII). Ako ďalšiu analógiu môžeme uviesť takmer identický hrniec z lokality Szapár datovaný do roku 1540 (Parádi 1963, 211, obr. 5:3). Hrnec s podobnou profiláciou tela z lokality Tábor – dom č. 220 je autorom výskumu na základe stratigrafickej situácie zaradený do druhej tretiny 16. storočia (Krajč 1998,

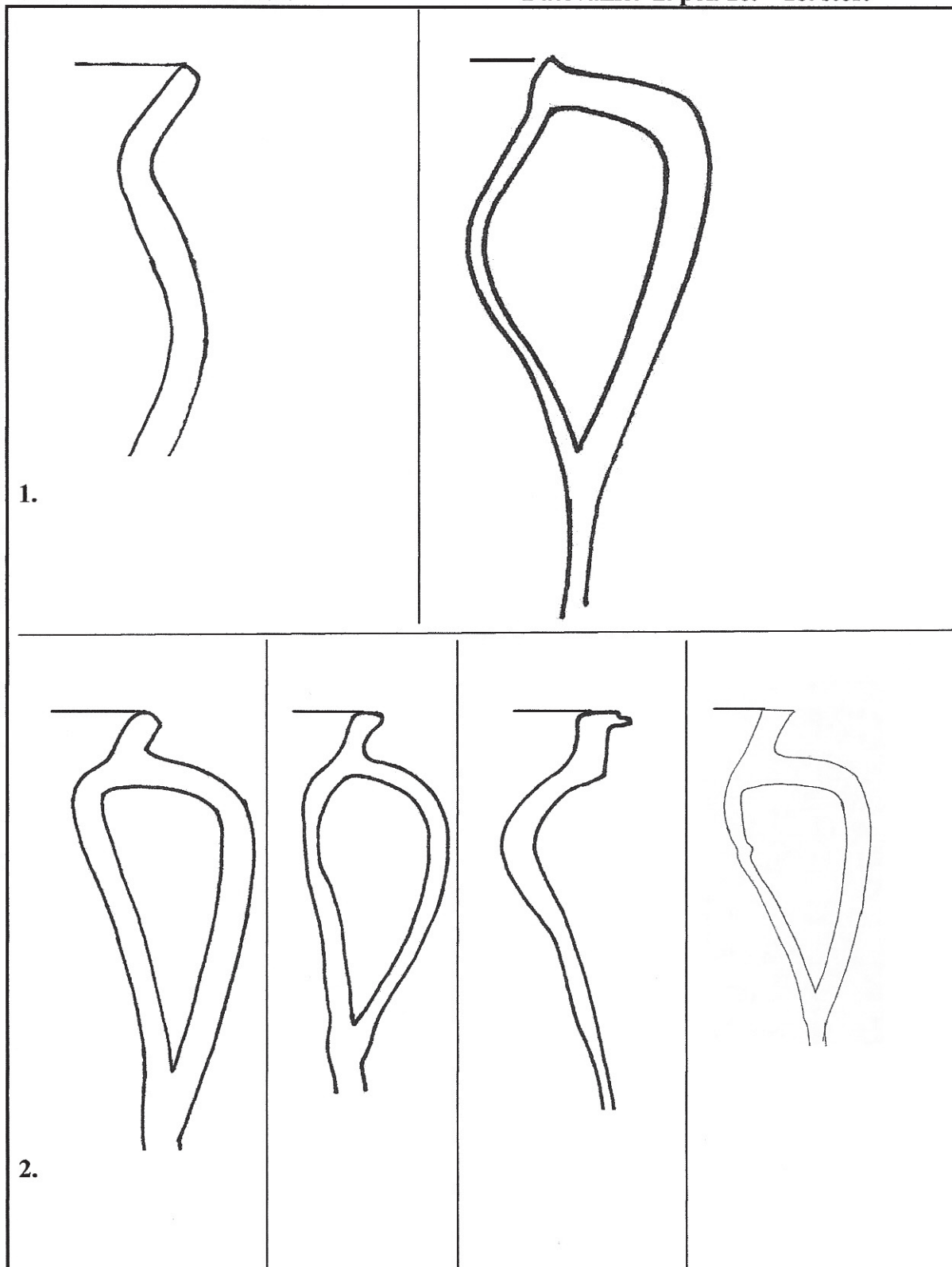
Tabuľka č. 2

1. Okraje typu B

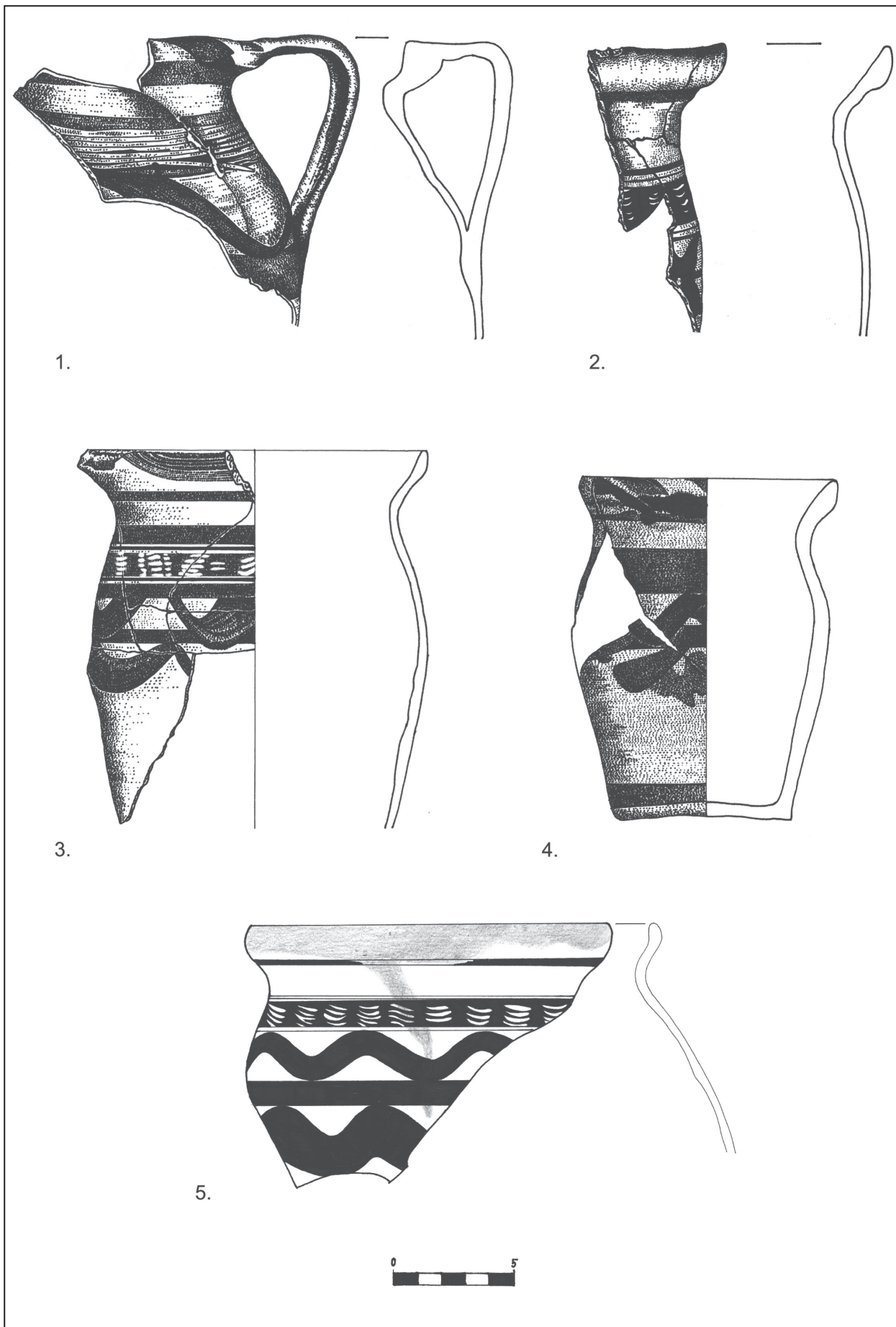
Datovanie: 16. – 17. stor.

2. Okraje typu C

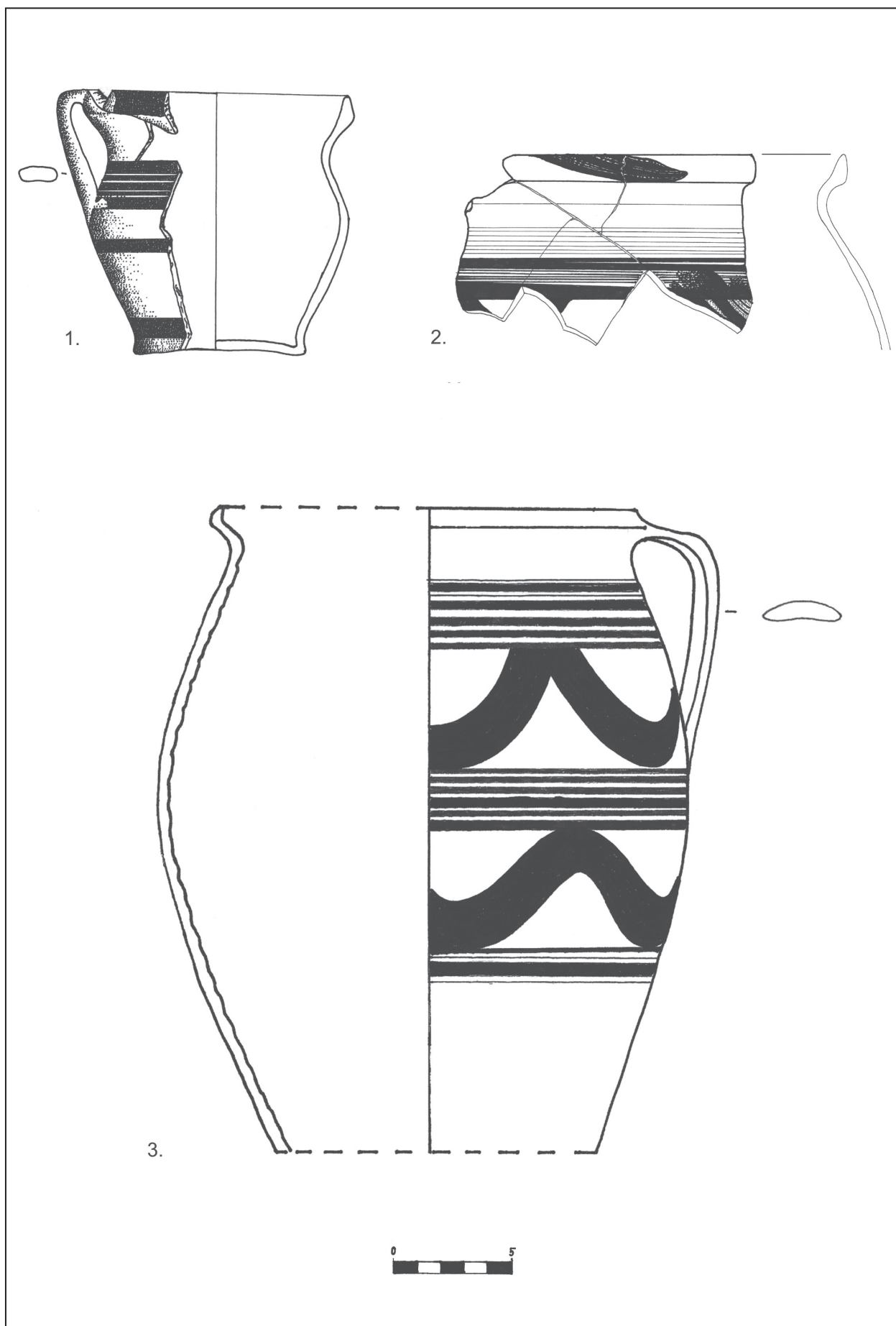
Datovanie: 2. pol. 16. – 18. stor.

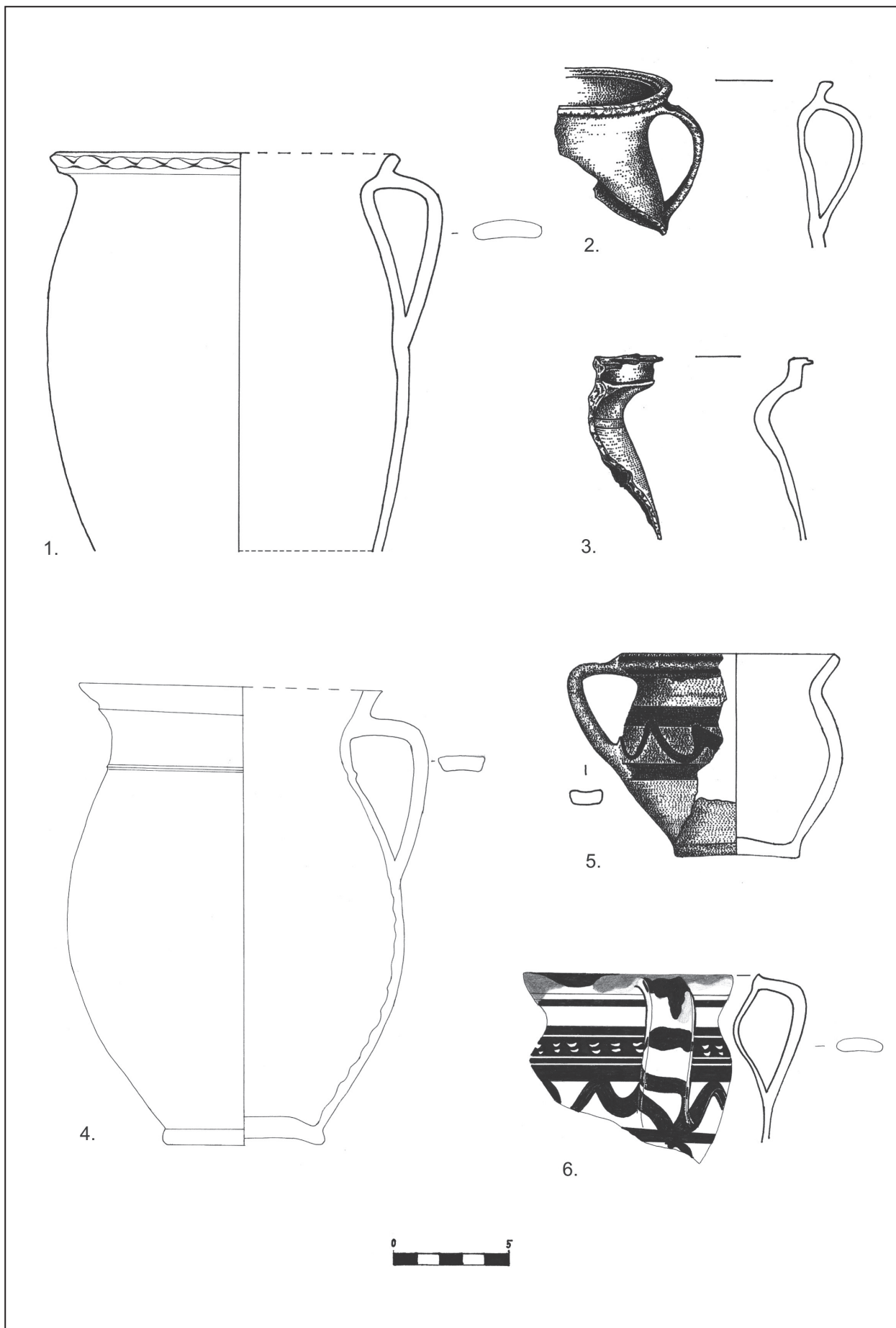
Tab. 2 Rimavská Sobota. 2.1: okraje typu B; 2.2. okraje typu C.

Tab. 3 Rimavská Sobota. Hrnčovité nádoby, okraje typu A.

Tab. 4 Rimavská Sobota. Hrncovité nádoby, okraje typu A.

Tab. 5 Rimavská Sobota. Hrnčové nádoby, okraje typu B a C.

181, 73, obr. 18: H 23343). Okrajový fragment takmer rovnakej profilácie pochádza aj z lokalít Törökszentmiklós a Törökkopány, kde je chronologicky zaradený do 16. – 18. storočia (Kovács 1990–1991, 360, obr. IX: 8). Hrnec s blízkou profiláciou tela autormi výskumu zaradený do 17. – 18. storočia bol odkrytý aj na hrade Jáger (Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 178, obr. 22:1), ďalší z hradu Šümege do rokov 1663 – 1673, resp. do posledných desaťročí 17. storočia (Kozák 1966, 83, obr. 3:9). Pri záverečnom hodnotení okrajov typu B (ako aj nálezov s evidenčnými číslami A 7702 a A 7739) predpokladáme, že sú typickým predstaviteľom novovekej keramiky s výskytom od druhej polovice 16. storočia, cez celé 17. storočie, výnimočne aj v 18. storočí. Takéto okraje sa uplatňovali predovšetkým pri formovaní mliečnikov.

Okraje typu C : (tab. 2: 2) sú výrazne lievikovite von roztvorené a dohora vyťahnuté. K typu patria hrnce evidované pod číslami: A 7703, A 7704, A 7738 a A 7744.

Torzo hrnca s evidenčným číslom A 7704 (tab. 5:2) má lievikovite von roztvorené a dohora vyťahnuté ústie. Hrnec s takmer identickou profiláciou tela z Rimavskej Soboty – Sobôtky autor výskumu zaradil do 16. storočia (Hoššo 1985, 236, 257, obr. 3:6). Exemplár s veľmi blízkou profiláciou okraja z hradu Jáger autorka príspevku zaradila do 2. polovice 16. storočia až na začiatok 17. storočia (Lázár 1986, 48, obr. 1:6). Obdobný fragment pochádza aj z lokality Hódmezővásárhelyi, kde bola odkrytá hrnciarska pec datovaná mincami do konca 17. storočia až začiatku 18. storočia (Gál 1985, 90, 95, tab. IV: 6). Hrnec s blízkou profiláciou pochádza aj z hromadného nálezu keramiky zo Strážnice z rokov 1610 – 1620 (Pajer 1982, 37, 62, obr. 14: 1). Fragment s identicky profilovaným okrajom autormi výskumu zaradený na koniec 16. storočia až začiatok 17. storočia našli v kaštieli v Ozore (Gerebelyes/Feld 1986, 167, 177, obr. 5:6), ďalší z hradu Jáger bol zaradený do 17. – 18. storočia (Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 160, obr. 2: 3). Na koniec 16. storočia zaradili fragment okraja zo zaniknutého mesta Mohi (Tomka 1999, 431, 435, obr. 4: 19). Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme že torzo hrnca s evidenčným číslom A 7704 môžeme chronologicky zaradiť do obdobia od 2. polovice 16. storočia až do 17. storočia.

Torzo s lievikovite von roztvoreným a dohora vyťahnutým ústím s evidenčným číslom A 7738 (tab. 5: 3) pochádza tiež z hrnca. Hrnec s takmer identickou profiláciou a plasticky presekávanou výzdobou okraja z lokality Rimavská Sobota autor štúdie zaradil do 16. storočia (Hoššo 1985, 237, 257, obr. 4: 1). Ďalší z hradu Jáger patrí do 2. polovice 16. storočia až začiatku 17. storočia (Lázár 1986, 49, obr. 2: 4-6). Podobne profilované okraje z hradu Füzér sú zaradené do 16. – 17. storočia (Simon 2000, 135, 212, obr. 69:4-5). Plasticky pretláčané listy sa v neskorostredovekom a včasnónovovekom nálezovom inventári vyskytujú pomerne často a to už od 2. polovice 15. storočia a v 16. storočí (Hoššo 1981, 116). Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že torzo hrnca s evidenčným číslom A 7738 môžeme chronologicky zaradiť do obdobia 2. polovice 16. storočia až 17. storočia.

Analógiou k torzu hrnca so súdkovitou profiláciou tela s evidenčným číslom A 7703 (tab. 5:1) je profiláciou aj aplikovanou výzdobou takmer identický nález z hradu Füzér zaradený do 16. – 17. storočia (Simon 2000, 135, 220, obr. 77). Hrnce takmer identickej súdkovitej profilácie, ktoré autori štúdií zaradili do 17. až začiatku 18. storočia, pochádzajú z hradu Jáger (Lázár 1986, 59, obr. 12:2, Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 175, obr. 18:1). Predpokladáme teda, že aj torzo hrnca s evidenčným číslom A 7703 môžeme zaradiť do 17. až 18. storočia.

Hrnec so štíhlou vajcovitou profiláciou tela s evidenčným číslom A 7744 (tab. 5: 4) má na hrade Jáger analógie zo 17. storočia až začiatku 18. storočia (Lázár 1986, 56, 57, obr. 9, 10, Fodor/Kozák 1970–1971, 155, 184, obr. 31: 1). Podobne profilovaný zo Studienky je depotom mincí datovaný do roku 1744 (Kraskovská 1980, 103, 104, obr. 7: 5). Hrnec s veľmi blízkou profiláciou tela zaradený do rokov 1663 – 1673 bol odkrytý na hrade Šümege (Kozák 1966, 82, 83, obr. 2:11-12). Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že hrniec s evidenčným číslom A 7744 patrí do obdobia konca 17. storočia až 18. storočia. Výskyt hrncov so štíhlou vajcovitou profiláciou tela v období včasného novoveku nie je zaznamenaný.

Pri záverečnom hodnotení okrajov typu C predpokladáme, že tieto okraje sú predstaviteľom náplne novovekej keramiky s výskytom od druhej polovice 16. storočia, cez celé 17. storočie. Ich výskyt v nasledujúcom 18. storočí je rovnako bežný, aj keď hrncovité nádoby, na ktorých boli aplikované, prekonal určité morfológické zmeny.

Taniere

Prvé tanierovité nádoby sa objavujú v období neskorého stredoveku ako prejav nových spoločenských tendencií v keramickom inventári, ktoré sa odzrkadľovali v renesančnej kultúre stolovania. Polievkové taniere známe z dnešného použitia v renesančnom stolovaní neboli ešte zastúpené, tieto taniere slúžili predovšetkým k podávaniu rôznych druhov mäsa (Pajer 2001, 119).

V súbore boli identifikované dva fragmenty tanierov s evidenčnými číslami A 7701 a A 7721, čiže z celkového počtu nálezov, v percentuálnom vyjadrení 8 %.

Na dne torza taniera s evidenčným číslom A 7701 (tab. 6: 2) je zobrazený šachovnicový motív tvorený glazúrou svetlohnedej farby. Taniere s analogickou profiláciou tela a okraja zo 17. až začiatku 18. storočia pochádzajú

z hradu Jáger (*Lázár 1986*, 61, obr. 14: 1, 3, *Fodor/Kozák 1970–1971*, 155, 183). Veľmi blízku profiláciu má aj tanier objavený v odpadovej jame v meste Tábor – dom č. 220 datovaný do poslednej tretiny 16. až do 17. storočia (*Krajčí 1998*, 65, 183, obr. 10: MT 23242). Analogickú aplikovanú výzdoby nesie tanier z hradu Filakovo, zdobený na dne rytým šachovnicovitým motívom . Ďalší fragment je zdobený po okraji rytými trojuholníkmi (*Kalmár 1959*, tab. LXIX). Taniere s rytou geometrickou výzdobou považuje J. Kalmár za tureckého pôvodu (*Kalmár 1959*, 33). Analogický nález z hľadiska aplikovanej výzdoby z preskúmaných objektov zaniknutého mesta Mohi je autorom výskumu zaradený na koniec 16. storočia (*Tomka 1999*, 431, 434, obr. 3:10). Rytá geometrická výzdoba z trojuholníkov, štvorcov, kosoštvorcov v kombinácii s polychrómnou glazúrou predstavuje jeden zo základných vplyvov osmanskej okupácie v župách Novohrad a Gemer – Malohont v keramickom inventári 16. – 17. storočia (*Botoš 2007*, 193-194). Predpokladáme, že tanier s evidenčným číslom A 7701 môžeme zaradiť do 16. – 17. storočia.

Torzo taniera s evidenčným číslom A 7721 (tab. 7: 2) je zdobené polychrómnou glazúrou hnedobielej farby, ako aj rytou florálnou a geometrickou výzdobou. Ako analogický nález k vyššie uvedenému tanieru, z hľadiska profilácie tela a okraja zo 17. až začiatku 18. storočia, môžeme uviesť nález z hradu Jáger (*Lázár 1986*, 61, obr. 14:1). Tanier s blízku profiláciou ako hodnotený nález pochádza aj z hromadného nálezu keramiky zo Strážnice (*Pajer 1982*, 48, obr. 5: 4 a 6) z rokov 1610 - 1620 (*Pajer 1982*, 37).

Blízku profiláciu tela a okraja má tanier zaradený do 17. storočia z hradu Füzér (*Simon 2000*, 138, 224, obr. 81: 4). Príbuznú misu z hradu Jáger autori výskumu zaradili do 17. – 18. storočia (*Fodor/Kozák 1970–1971*, 155, 165, obr. 7: 3). Pôvod a inšpiráciu rytej florálnej a geometrickej výzdoby vidíme vo vzájomných kontaktoch s osmanskými Turkami v druhej polovici 16. storočia a v 17. storočí. Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že tanier s evidenčným číslom A 7721 môžeme zaradiť do 17. – 18. storočia.

Pohár

Do kategórie sme zaradili keramické tvary s priemerom menším ako 10 cm určené na konzumáciu tekutín. V hodnotenom súbore bolo objavené len jedno torzo na nôžke s náznakom kalichovitej profilácie tela, s evidenčným číslom A 7707 (tab. 6: 3), ktoré má percentuálne zastúpenie 4 %. Ako analogický nález z hľadiska profilácie a aplikovanej výzdoby môžeme uviesť takmer identický pohár zo 16. storočia z hradu Filakovo (*Hoššo 1985*, 237, obr. 4:16, *Kalmár 1959*, tab. LXXII). Identický pohára bol publikovaný aj Z. Drenkom. (*Drenko 2008*, 30). Na základe uvedenej analógie predpokladáme, že predmetný nález torza pohára môžeme zaradiť do obdobia 16. storočia.

Džbány a krčahy

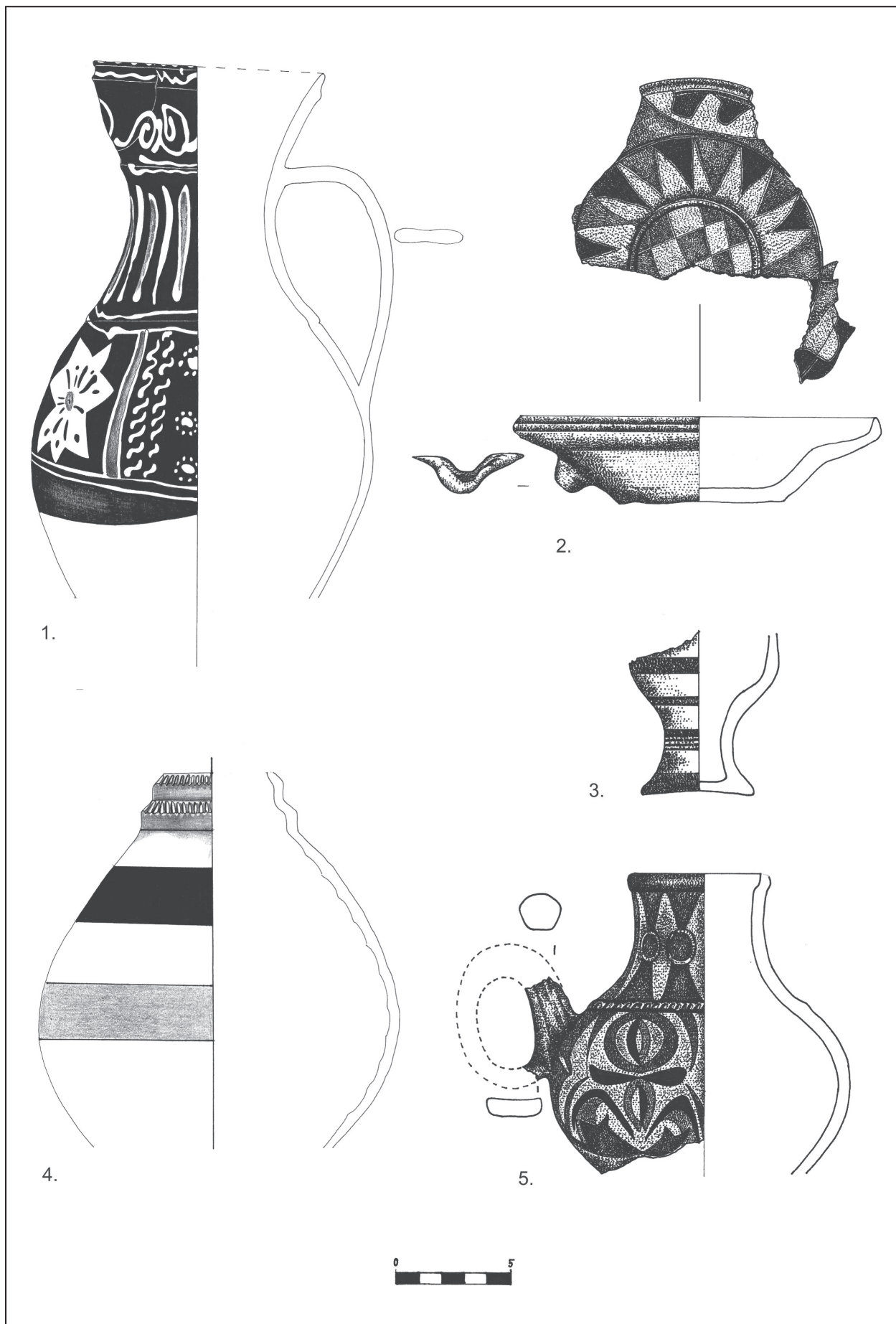
Do skupiny sme zaradili nádoby s vysokým cylindrickým, alebo lievikovite roztvoreným ústím s výlevkou alebo bez výlevky a s uchom dosadajúcim tesne pod okraj a na plecía nádoby. Do tejto skupiny sme zaradili aj osobité druhy džbánov - sovy so zúženým a dovnútra vťahnutým ústím.

Rozdiel medzi džbánom a krčahom spočíva v stvárnení ústia. Džbán má ústie široko roztvorené, zatiaľ čo krčah má úzke ústie. Obidva tieto tvary slúžili na uschovávanie tekutín (vody, piva, vína), svoje uplatnenie našli aj pri stredovekom stolovaní, pri ktorom boli väčšie džbány a krčahy umiestnené na zemi vedľa stola v kovovej nízkostennej nádobe, menšie boli umiestnené priamo na stole (*Janovičková/Füryová 1990*, 114). Tieto keramické tvary sa na našom území rozšírili v priebehu 14. až 16. storočia (*Polla 1971*, 126).

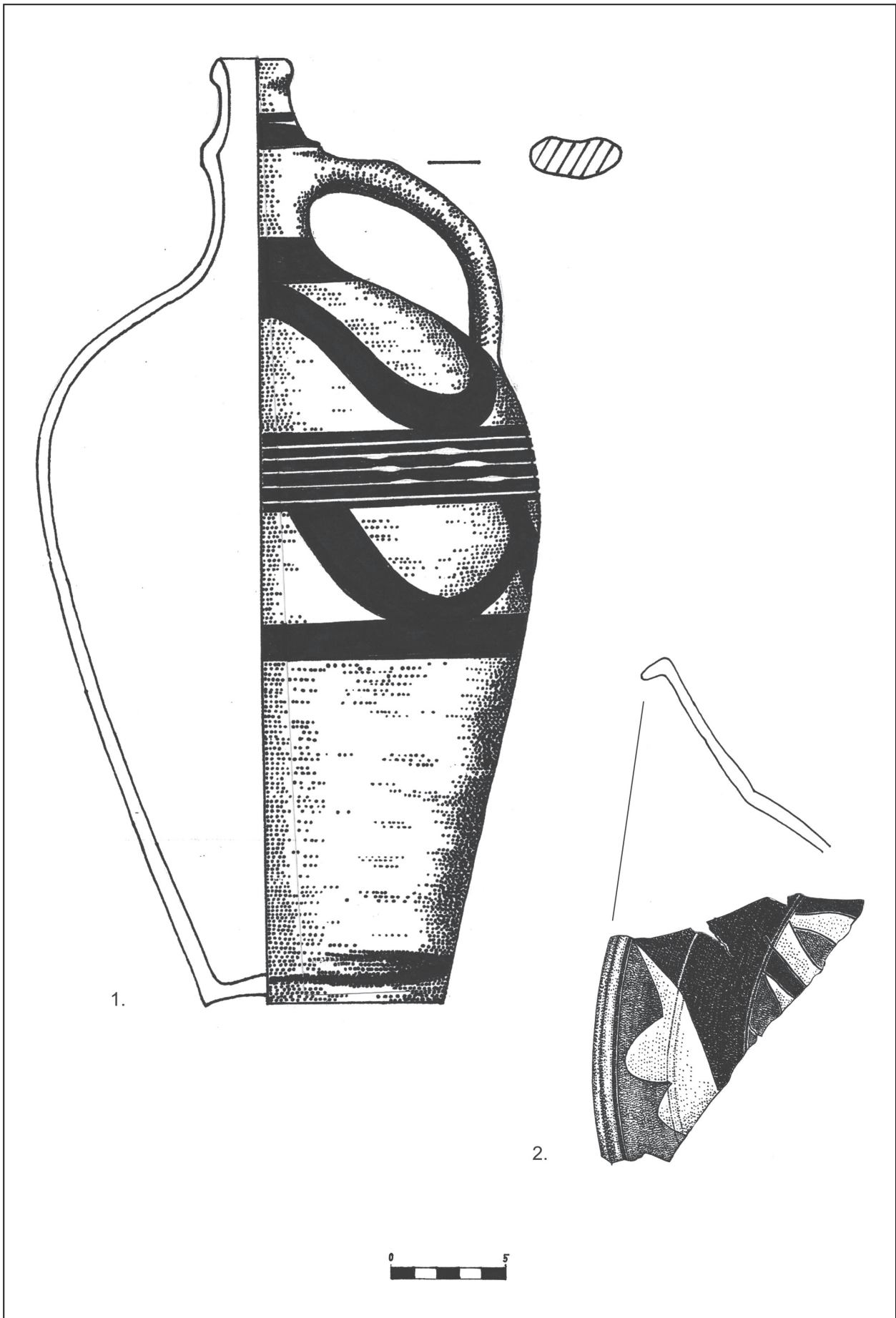
V hodnotenom súbore sme do morfolologickej skupiny s podielom 20 % zaradili nálezy: A 7698, A 7700, A 7706, A 7731, A 7745. Hlinený krčah (tzv. sova) s vajcovitou profiláciou tela, uškom a s evidenčným číslom A 7698 (tab. 7: 1) má z hľadiska profilácie tela aj ústia a z hľadiska aplikovanej výzdoby analógie z Rimavskej Soboty – Sobôtky zaradené do 16. storočia (*Hoššo 1985*, 242, 257, obr. 9:1-3). Krčah s takmer identickou profiláciou tela bol odkrytý počas archeologického výskumu v Nitre – Mostná ul. Krčah je autormi výskumu zaradený do 16. – 18. storočia (*Březinová/Samuel 2007*, 67). Väčší počet identických krčahov z hradu Jáger je zaradených do 2. polovice 16. storočia až začiatku 17. storočia Jáger (*Lázár 1986*, 51-52, obr. 4: 2-5, 5: 1-3). Krčah veľmi blízkeho tvaru ako hodnotené nálezy bol odkrytý aj v paláci hradu Hollókő, kde je zaradený do 16. storočia (*Ambrusné-Kozák 1972*, 184, obr. 26). Krčahy s príbuznou profiláciou ústia z obdobia konca 16. až začiatku 17. storočia pochádzajú aj z kaštiela v Ozore (*Gerelyes/Feld 1986*, 172, 177, obr. 10:4–5). V torze analogického krčahu s vajcovitou profiláciou tela, z lokality Nagykáka bolo ukrytých takmer 5 600 drobných mincí z rokov 1520 – 1530 (*Parádi 1963*, 210, 211, obr. 5:12).

Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že krčah s evidenčným číslom A 7698 môžeme chronologicky zaradiť do 2. polovice 16. storočia a do 17. storočia. Takéto typy krčahov sa v nasledujúcom 18. storočí vyskytujú už len ojedinele.

Zo studne bol vyzdvihnutý z hľadiska morfológie a aplikovanej výzdoby osobitý džbán guľovitého tvaru s valcovitým hrdlom s evidenčným číslom A 7706 (tab. 6: 5), ku ktorému sme nezistili priame analogické nálezy. Príbuzné džbány s guľovitou profiláciou tela, valcovitým hrdlom a široko roztvoreným ústím boli objavené v Be-

Tab. 6 Rimavská Sobota. Džbány, torzo pohára a torzo taniera.

Tab. 7 Rimavská Sobota. Krčah, fragment z taniera.

lehrade. Sú typickým prejavom materiálnej kultúry osmanských Turkov na Balkáne zo 16. – 17. storočia (*Bikič 2003*, 125, 148, obr. 20, 148, obr. 32). Džbán s príbuznou guľovitou profiláciou tela z konca 16. storočia až začiatku 17. storočia bol objavený aj v kaštieli v Ozore (*Gerelyes/Feld 1986*, 168, 177, obr. 6:3). Torzo džbána s blízkou profiláciou tela odkryté počas archeologického výskumu v roku 1978 v Rimavskej Sobote – Sobôtke možno na základe písomných správ o tureckej pevnosti zaradiť do 2. polovice 16. storočia (*Botoš 2003*, tab. XLV:1). Výzdoba na tele a hrdle džbánu pozostáva z rytej florálnej a geometrickej výzdoby. Jej pôvod a inšpiráciu vidíme vo vzájomných kontaktoch s osmanskými Turkami v druhej polovici 16. storočia a v 17. storočí. Pre keramiky, na ktorej sa uplatňujú vplyvy osmanskej okupácie je typické aj používanie polychrómovej glazúry, najčastejšie žltej, hnedej, zelenej a bielej farby (*Botoš 2007*, 194). Hodnotený nález bol pôvodne pravdepodobne opatrený okrúhlym pásičkovým uchom. Na základe toho usudzujeme, že ako vzor pre takéto druh džbánu mohli slúžiť aj medené kanvice. Medená kanvica veľmi blízkej guľovitej profilácie je zachovaná aj na hrade Filakovo (*Botoš 2004*, 11). Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že nález torza džbánu s evidenčným číslom A 7706 môžeme chronologicky zaradiť do obdobia 2. polovice 16. storočia až 17. storočia.

Torzo hlineného džbánu s telom guľovitej profilácie s evidenčným číslom A 7745 (tab. 6: 4) má analógiu z hradu Filakovo o ktorej sa J. Kalmár vyjadruje ako o džbáne tureckého pôvodu (*Kalmár 1959*, 34, tab. LXXIII). Je možné oprávnene predpokladať, že inšpiráciu pre džbány s telom guľovitej profilácie boli byť osmanské keramické džbány a kanvice, ktoré sú charakteristické guľovitou profiláciou tela a valcovite utváraným hrdlom (*Bikič 2003*, 132, obr. 26). Torzo džbána s blízkou profiláciou tela datované rámcovo do 14. – 17. storočia bolo odkryté na hrade Šarkad. Analogická výzdoba na jeho hrdle pozostáva z obežnej plastickej lišty zdobenej plastickým presekávaním (*Szatmári 1999*, 171, 182, obr. 8: 5). Z hľadiska aplikovanej výzdoby môžeme ako analogický nález označiť nálezy pochádzajúce z lokalít Törökszentmiklós a Törökkopány, ktoré pochádzajú zo 16. – 18. storočia (*Kovács 1990–1991*, 361, obr. X:5-7).

Z hľadiska použitia výzdobnej technológie sa zo získaného keramického materiálu úplne vymyká torzo džbánu s guľovitým telom s evidenčným číslom A 7700 (tab. 6: 1). Vo veľmi blízkom tvare z lokality Beret (župa Borsod – Abaúj – Zemplín bolo ukrytých viac ako 200 strieborných mincí, najmladšia z nich bol polturák z roku 1711 (*Parádi 1963*, 217, 218, obr. 12:4). Džbán s príbuznou profiláciou tela a ústia, v ktorom boli ukryté uhorské mince z obdobia po roku 1681 pochádza aj z lokality Cabaj (Kraszkovská 1980, 100-101, obr. 6:1). Džbány s podobnou guľovitou profiláciou tela, ktoré autor výskumu na základe nálezových okolností zaraďuje do rokov 1663 – 1673, resp. do posledných desaťročí 17. storočia boli odkryté aj na hrade Šümege (Kozák 1966, 82, 83, obr. 2: 2-4). Výzdoba aplikovaná na džbáne s evidenčným číslom A 7700 nemá v domácom prostredí Gemera – Malohontu analógie. Podobnú výzdobu, predovšetkým aplikáciu hustej esovitej vlnovky na chrbte uška nachádzame na ľubietovskej hrnci (*Plicková 1996*, tab. 115-116). Môžeme predpokladať že džbán je export z tejto oblasti. Na základe vyššie uvedených analógií predpokladáme, že džbán s evidenčným číslom A 7700 môžeme chronologicky zaradiť do obdobia konca 17. storočia až 18. storočia.

Chronologické zaradenie studne

Presné chronologické zaradenie studne odkrytej na ul. K. Mikszátha je náročná úloha. Studňa bola objavená počas stavebnej činnosti, pri ktorej bola výrazne narušená a poškodená. Odstránenie severnej polovice kameného pláštia studne zemným mechanizmom spôsobilo zosypanie (deštrukciu) jednotlivých vrstiev s následkom ich nenávratného premiešania. Týmto zásahom bolo znemožnené vykonanie akýchkoľvek stratigrafických pozorovaní a záverov. Analyzovaný keramický materiál sme mohli chronologicky zaradiť len podľa analogických nálezov datovaných na základe vlastných nálezových okolností. Analogické nálezy pochádzajú predovšetkým z územia súčasného Maďarska, tento jav má dve základné príčiny. Prvou je stav bádania v oblasti novovekej keramiky, nakoľko na území Slovenska sa novovekej keramike 17. – 18. storočia venuje len okrajová pozornosť. Druhou príčinou je skutočnosť, že svetlá keramika zdobená červenohnedým maľovaním vyskytujúca sa na našom území je integrálnou súčasťou uhorského okruhu tohto druhu keramiky.

Keramické nálezy odkryté v interiéri studne v prevažnej miere pochádzajú z obdobia 16. – 18. storočia. Rozlíšiť ich detailnejšiu chronologickú príslušnosť je náročná úloha realizovateľná len pri niektorých nižšie uvedených nálezoch. Ako najstarší keramický nález z interiéru studne môžeme označiť torzo pohára s evidenčným číslom A 7707, ktorý na základe analogických nálezov zaraďujeme do obdobia 16. storočia. Signifikantným nálezom je krčah s vŕtávaným ústím s evidenčným číslom A 7698. Na základe analógií predpokladáme, že ho môžeme chronologicky zaradiť do obdobia 2. polovice 16. storočia až 17. storočia. Takéto typy krčahov sa v nasledujúcom 18. storočí vyskytujú už len výnimočne.

Na najrozsiahlšej morfolologickej skupine nálezov, hrncoch sme vyčlenili tri základné skupiny okrajov typu A, B, a C. Vyčlenené typy sú typickými predstaviteľmi náplne novovekej keramiky s chronologickým výskytom od druhej polovice 16. storočia cez celé 17. storočie, pričom okraje mohli prežívať ešte aj v nasledujúcom 18. storočí. Niektoré hrnce na základe analogických nálezov zaraďujeme výhradne do obdobia 17. – 18. storočia. Medzi

také patria hrnce s evidenčnými číslami A 7703 a A 7744. Rovnako do konca 17. storočia až začiatku 18. storočia zaraďujeme na základe analogických nálezov datovaných depotmi mincí džbán s evidenčným číslom A 7700.

Z pohľadu morfolologickej skladby v odkrytom keramickom súbore mali najvyššie percentuálne zastúpenie hrnce, v pomere 68 %, ďalej džbány, s percentuálnym podielom 20 %, potom taniere, ktorých zastúpenie tvorilo 8 % a nakoniec pohár s podielom 4 %.

Na základe vyššie uvedeného rozboru keramického materiálu predpokladáme, že keramika v studni odkrytej na ul. K. Mikszátha pochádza z obdobia novoveku, zo 17. až 18. storočia.

Na základe komparácie historických mapových dokumentov predpokladáme, že uličná sieť, ktorú tvoria súčasné ulice K. Mikszátha a Cukrovarská bola vybudovaná v priamej súvislosti s výstavbou kostola evanjelickej cirkvi a. v. v rokoch 1784 – 1790. Na I. vojenskom mapovaní (josefínskom) realizovanom v rokoch 1769 a 1782 – 1784 kostol evanjelickej cirkvi a. v. ešte nie je znázornený, rovnako ani ulice K. Mikszátha a Cukrovarská. Preto predpokladáme, že vyššie uvedené ulice vznikli najskôr v závere 18. storočia. Z tohto dôvodu je možné oprávnené predpokladať, že v 17. storočí bol priestor na súčasnej ulici K. Mikszátha nezastavaný a tvoril okraj novovekého mesta Rimavská Sobota.

Vyššie uvedená situácia korešponduje s pravdepodobnou funkciou studne. Vzhľadom na skutočnosť že studňa mala značný priemer a jej plášť bol starostlivo zhotovený (použitý bol lícovaný i tesaný lomový kameň) uvažujeme o funkcii verejnej mestskej studne na okraji novovekého mesta Rimavská Sobota.

Odkrytá studňa nám čiastočne približuje topografiu mesta v období včasného novoveku. Žiaľ v samotnom katastrálnom území mesta nebola doposiaľ objavená žiadna ďalšia stredoveká ani včasnonoveká studňa. Obdobná situácia je aj na území bývalých žúp Novohrad a Gemer – Malohont, kde jediná známa stredoveká studňa pochádza z Filakova (Hoššo 1985). V ďalšej studni s kamenným plášťom zo zaniknutej dediny Dolná Figa sa našli len profilované kamenné články a aj ostenia dverí (Fottová 2008, 158).

LITERATÚRA

- Ambrusné-Kozák 1972* – E. Ambrusné-Kozák: A hollókői vár ásatásai. Arch. Ért. 99, 1972, 167-187.
- Bikič 2003* – V. Bikič: Gradska keramika Beograda. (16. – 17. vek). Beograd 2003.
- Botoš 2003* – A. Botoš: Stredoveká a včasnonoveká keramika z južnej časti stredného Slovenska. Diplomová práca. Univerzita Komenského. Bratislava 2003.
- Botoš 2004* – A. Botoš: Turci v Gemeri, Malohonte a Novohrade. Katalóg k výstave. Rimavská Sobota 2004.
- Botoš 2007* – A. Botoš: Keramika tureckej proveniencie v regiónoch Gemer - Malohont a Novohrad. *Musaica* 25, 2007, 191-201.
- Březinová/Samuel 2007* – G. Březinová/M. Samuel: Tak čo, našli ste niečo? Svedectvo archeológie o minulosti Mostnej ulice v Nitre. Nitra 2007.
- Drenko 2008* – Z. Drenko: Turci na Slovensku. Katalóg k výstave. Bratislava – Komárno 2008.
- Fodor/Kozák 1970-1971* – I. Fodor/K. Kozák: Leletgütesek a románkori székesegyház környékéről. (Adatok az egri vár XVII. – XVIII. századi kerámiajának történetéhez I.) *Egri Múz. Évk.* 8 – 9, 1970-1971, 147-199.
- Fottová 2008* – E. Fottová: Stredoveká Figa. Gemer – Malohont. Zborník Gemersko – malohontského múzea v Rimavskej Sobote 4, 2008, 157-159.
- Gál 1985* – E. Gál: XVII.- XVIII. századi kerámialelet Hódmezővásárhelyről. *Acta Ant. et Arch.* 5, 1985, 79-105.
- Gerelyes/Feld 1986* – I. Gerelyes/I. Feld.: Hódoltságkori leletgütesek az Ozorai várkastélyból. *Commun. Arch. Hungariae* 6, 1986, 161-182.
- Hoššo 1981* – J. Hoššo: Vývoj stredovekej keramiky na západnom a strednom Slovensku. Kandidátska dizertačná práca. Univerzita Komenského. Bratislava 1981.
- Hoššo 1985* – J. Hoššo: Stredoveké hrnčiarstvo na území Gemera, Novohradu a Hontu. In J. Bolfík (Ed.): *Vlast. Štud. Gemera* 3, 1985, 230-262.
- Kalmár 1959* – J. Kalmár: A füleki (Filakovo) vár XV.-XVII. századi emlékei. Budapest 1959.
- Kovács 1990-1991* – Gy. Kovács: 16 th – 18 th century hungarian pottery types. *Antaeus* 19-20, 1990-1991, 167-177.
- Kovács 2001* – Gy. Kovács: Ceramic Finds of the Bajcsa Fort (1578-1600). *Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae* 52, 2001, 195-221.
- Krajíc 1998* – R. Krajíc: Dům pasíře Prokopa v Táboře. (Archeologický výzkum odpadní jímky v domě čp. 220). Tábor 1998.
- Kraskovská 1980* – E. Kraskovská: Nádoby datované nálezmi mincí na Slovensku. *Zb. SNM* 74, *Hist.* 20, 1980, 81-105.
- Kozák 1966* – K. Kozák: A sümegi és szigligeti vár XVII. századvégi kerámiaja. *Veszprém Megyei Múz. Közl.* 5, 1966, 81-89.
- Lázár 1986* – S. Lázár: Az Egri vár törökkori magyar cserépedényi. *Agria* 22, 1986, 35-63.
- Pajer 1982* – J. Pajer: Hromadný nález ze začátku 17. století ve Strážnici. *Strážnice* 1982.

- Pajer 2001* – J. Pajer: Novokřtenské fajanse ze Strachotína. Mikulov 2001.
- Parádi 1963* – N. Parádi: Magyarországi pénzleletes középkori cserépedények. (XI. – XVII. század). Arch. Ért. 90, 205-251.
- Plicková 1996* – E. Plicková: Krása hlíny. Bratislava 1996.
- Polla 1971* – B. Polla: Kežmarok (Výsledky historicko-archeologického výskumu). Bratislava 1971.
- Simon 2000* – Z. Simon: A Füzéri vár a 16.-17. században. Miskolc 2000.
- Szatmári 1999* – I. Szatmári: A sarkadi vár középkori leletei. Commun. Arch. Hungariae 1999, 171-192.
- Tomka 1999* – G. Tomka: Közép és kora újkori település részlet Mohi mezőváros belterületének peremén. Herman Ottó Múz. Évk. 37, 1999, 417-446.

NEUZEITLICHE BRUNNEN AUS RIMAVSKÁ SOBOTA

ALEXANDER BOTOŠ

Während des Aufbaus eines neuen Betriebsgebäudes der Sozialversicherungsgesellschaft in der K. Mikszáth-Straße, auf dem Grundstück mit Parz. Nr. KN-C 204/9 im Katastergebiet der Stadt Rimavská Sobota, wurde ein Brunnen mit Steinmantel gestört. Im südlichen Profil der Baugrube hat eine Baumaschine diesen Brunnen fast genau entlang der Achse des Durchmessers geschnitten. Von dem Brunnenkörper blieb nur die südliche Hälfte erhalten, während der nördliche Teil durch die Baumaschine weggeschleppt wurde. Der Brunnenrand wurde in einer Tiefe von 1,05 – 1,10 m unterhalb der ursprünglichen Geländeoberfläche erfasst. Der Steinmantel des Brunnens bestand aus aneinander gepassten und am Boden auch gehauenen Bruchsteinen, verbunden durch feinkörnigen Ton. Der Außendurchmesser des Brunnens betrug 1,90 m, die Wandbreite 0,40 m und der maximale Innendurchmesser 0,90 m. In Richtung zum Boden hat sich der Brunnen leicht verjüngt, der Innendurchmesser am Boden betrug 0,80 m. Der Brunnen war leicht konisch am Profil. Der Boden des Brunnens hatte eine unregelmäßig ovale bis viereckige Form. Den Boden erfasste man in einer Tiefe von 3,80 m unterhalb der ursprünglichen Geländeoberfläche (204,60 m Normalhöhe – Pegel Kronstadt) und geformt wurde er durch fluviale kiesig-sandige Sedimente. Der Brunnen war bis zu der Ebene der kiesig-sandigen Ablagerung mit einem Steinmantel ausgekleidet.

Im Innern des untersuchten Brunnens fand man insgesamt 13 vollständige Gefäße (einschließlich der rekonstruierten und ergänzten Exemplare) und 12 fragmentarisch erhaltene Gefäße. Das aufgefundene Keramikmaterial repräsentiert vor allem Tafelgeschirr (Krüge, Teller und Becher) sowie Küchenkeramik – verschiedenartig profilierte Töpfe. Die Keramikfunde umfassen vor allem neuzeitliche weiße Ware mit rotbrauner Bemalung, die für den Südteil der Mittelslowakei typisch ist (das Gebiet der ehemaligen Komitate Neuburg und Gemer-Kleinmont). Dominante Vertretung im analysierten Keramikverband weisen die Töpfe auf. Gefunden wurden insgesamt 17 vollständige sowie fragmentarische Gefäße. Die meisten aufgefundene Töpfe kann man chronologisch in die zweite Hälfte des 16. Jahrhunderts, ins ganze 17. Jahrhundert und einige Typen der Ränder sogar ins 18. Jahrhundert setzen.

In dem Fundverband identifizierte man nur zwei Fragmente von Tellern. Bemerkenswert ist das Tellerfragment A 7701, auf dessen Boden ein Schachbrettmuster mit hellbrauner Glasur zu sehen ist. Eingeritzte geometrische Verzierung in Form von Dreiecken, Quadraten oder Rauten in Kombination mit polychromer Glasur repräsentiert einen der wichtigsten Einflüsse der osmanischen Okkupation in Komitaten Neuburg und Gemer-Kleinmont, die im keramischen Fundgut des 16. – 17. Jahrhunderts zum Ausdruck gekommen ist.

Der auszuwertende Fundverband enthielt nur einen fragmentarischen Becherfund Nr. A 7707, den wir chronologisch ins 16. Jahrhundert einordnen können. Er repräsentiert vermutlich einen der ältesten Funde aus dem untersuchten Brunnen.

Aus der Verfüllung des Objektes barg man auch Krüge. Einen der typischsten Vertreter dieser morphologischen Gruppe repräsentiert auch ein tönerner Henkelkrug (sog. Eule) mit eiförmig profilierten Wänden (Reg.

Nr. A 7731). Wir können ihn typologisch in die 2. Hälfte des 16. bis ins 17. Jahrhundert setzen. Solche Typen der Krüge sind im nachfolgenden 18. Jahrhundert nur noch vereinzelt vorgekommen.

Im Raum des Brunnens entdeckte man auch einen in seiner Morphologie sowie Verzierung einzigartigen Krug mit Reg. Nr. A 7706. Der Krug besitzt einen kugelförmigen Bauch und zylindrischen Hals. Der Gefäßkörper ist grauweiß glasiert. In diese Unterlage sind pflanzliche und geometrische Motive eingraviert, die mit polychromer Glasur von grüner, hellbrauner und dunkelbrauner Farbe ausgefüllt sind. Direkte Analogien zu diesem Fund haben wir nicht entdeckt. Als verwandte Analogien können wir die Krüge mit kugelförmigem Bauch, zylindrischem Hals und weit ausladender Mündung bezeichnen, die in Belgrad entdeckt wurden. Diese Krüge stellen eine typische Äußerung der Sachkultur der osmanischen Türken auf dem Balkan dar und sind chronologisch ins 16.-17. Jahrhundert einzuordnen.

Die genaue Datierung des Brunnens in der K. Mikszáth-Straße in Rimavská Sobota ist eine relativ schwere Aufgabe. Der Brunnen wurde durch Zufall im Laufe der Bauarbeiten entdeckt, bei denen er in beträchtlichem Maße gestört und beschädigt wurde. Anhand der Analyse der Keramikfunde nehmen wir an, dass die Keramik aus dem Brunnen in der K. Mikszáth-Straße neuzeitlich ist und aus dem 17. bis 18. Jahrhundert stammt.

Da der Brunnen einen relativ großen Durchmesser hatte und der Steinmantel sorgfältig gebaut war nehmen wir an, dass er als öffentlicher Stadtbrunnen am Rande des neuzeitlichen Rimavská Sobota gedient haben könnte.

PhDr. Alexander Botoš
Gemersko – malohontské múzeum Rimavská Sobota
Nám. M. Tompu č. 5
979 01 Rimavská Sobota
botos@gmmuzeum.sk